

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ**

Дічек Н. П.

**Робоча програма дисципліни
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗБУДОВА
УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ**

для здобувачів вищої освіти

**Ступінь «Доктор філософії»
Спеціальність 014 Середня освіта**

Київ– 2023

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

ДІЧЕК Н. П.

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ
У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ**

РОБОЧА ПРОГРАМА

дисципліни для здобувачів вищої освіти

ступінь «Доктор філософії»

спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

КИЇВ
Педагогічна думка
2023

УДК 431.57(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 12 від «31» серпня 2022 р.).

Дічек Н. П. Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / Н. П. Дічек. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 22 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-699-5-2023-22>

ISBN 978-966-644-699-5

Рецензенти:

Головко М.В., доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України;

Гоголь Н.В., доктор педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

У робочій програмі навчальної дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу» – 014 «Середня освіта» описано основні складники: мету і завдання дисципліни, окреслено інтегральну компетентність, загальні і фахові компетентності, яких має набути здобувач освітнього рівня «доктор філософії» у процесі вивчення дисципліни; розкрито зміст лекцій і семінарських занять, зміст і вимоги щодо виконання аспірантами самостійної роботи; зазначено форму оцінювання результатів навчання здобувачів, здійснювану за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою; подано основну і додаткову літературу до лекцій і семінарських занять.

The work program of the educational discipline "Formation and development of Ukrainian education in the context of the civilization approach" - 014 "Secondary education" describes the main components: the purpose and objectives of the discipline, the integral competence outlines, general and professional competences that the recipient of the educational level "Doctor of Philosophy" must acquire in the process of studying the discipline; the content of lectures and seminar classes, the content and requirements for independent work by graduate students are disclosed; the form of evaluation of the study results of the applicants, carried out according to the 100-point scale, the ECTS scale and the national scale, is indicated; basic and additional literature for lectures and seminar classes is presented.

© Інститут педагогіки НАПН України, 2023 рік

© Педагогічна думка, 2023 рік

© Дічек Наталія Петрівна, 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 1	Галузь знань: <u>01 – «Освіта/Педагогіка»</u>	Нормативна навчальна дисципліна
Загальна кількість годин – 30		
Модулів – 1	Спеціальність: <u>014 «Середня освіта»</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		2-й
		Семестр
		3-й
Індивідуальне заняття не передбачено	Ступінь вищої освіти <u>Доктор філософії</u>	Лекції
		4 год.
		Семінарські
		6 год.
		Самостійна робота
		20 год.
	Вид контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Метою навчальної дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу» є:

- формування і розвиток у здобувачів критичного осягнення культурно-історичних процесів шляхом узагальнення знань з історії розвитку української освіти у сув'язі з ключовими процесами у світовому історико-педагогічному процесі, сформульованих, по-перше, на новітніх засадах й інтердисциплінарності, інтелектуальної історії, по-друге, на засадах цивілізаційного та порівняльного підходів;

- сприяння поглибленню інтеріоризації національної самоідентифікації здобувачів шляхом занурення у дослідження історії національної освіти на підставі цивілізаційного виміру світового історико-педагогічного процесу.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

– здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері освіти, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

загальні компетентності (ЗК):

– **ЗК 1.** Здатність самостійно здобувати нові знання в галузі освіти, теорії та методики навчання.

– **ЗК 2.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

- **ЗК 3.** Здатність мислити аналітично та критично у процесі науково-дослідної діяльності.
- **ЗК 4.** Здатність застосовувати кращі освітньо-педагогічні практики у професійно-педагогічній діяльності.
- **ЗК 5.** Здатність мотивувати учасників освітнього процесу до роботи в команді.
- **ЗК 8.** Здатність розв'язувати дослідницькі проблеми із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
- **ЗК 9.** Здатність цінувати та пропагувати українську культуру та освіту, поважати мультикультурність.

фахові (професійні) компетентності (ФК):

- **ФК 1.** Здатність використовувати когнітивні та практичні уміння, навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для моделювання та організації освітнього процесу з навчальних дисциплін, предметів та інтегрованих курсів у закладах освіти.
- **ФК 2.** Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень українською мовою.
- **ФК 5.** Здатність до організації партнерської (суб'єкт-суб'єктної) взаємодії в науково-дослідній діяльності та освітньому процесі.
- **ФК 7.** Здатність використовувати спеціалізовані уміння та навички розв'язання проблем для виконання кваліфікаційної роботи (дисертації) та презентувати результати власних наукових досліджень.

Програмні результати навчання

Програмні результати навчання	Компетентності	Знання	Уміння та навички
ПРН			
ПРН 1	Здатність самостійно здобувати нові знання в галузі освіти, теорії та методики навчання.	<ul style="list-style-type: none"> - знання про різні типи джерел інформації та способи роботи з ними; - знання про сучасні технології пошуку, аналізу та інтерпретації професійно значущої інформації; - знання про методи та інструменти оброблення та аналізу інформації. 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння працювати з джерелами різних типів; - уміння здійснювати пошук, оброблення та аналіз професійно значущої інформації; - уміння застосовувати методи та інструменти для оброблення та аналізу професійно значущої інформації.
ПРН 2	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	<ul style="list-style-type: none"> - знання про сучасні світові та вітчизняні освітньо-наукові тренди та освітні практики; - освітньо-предметні знання (за предметними спеціальностями) відповідно до сучасного стану розвитку відповідної галузі та методики її реалізації; - знання про креативне мислення, інноваційну науково-дослідну діяльність в галузі освіти та методи її активізації; 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння постійно оновлювати знання в галузі освіти та наук про освіту; - уміння визначати актуальні проблеми освітньо-предметної галузі, методики навчання як педагогічної науки та пропонувати механізми їх вирішення; - уміння застосовувати методики генерування ідей та управлінських рішень; - уміння приймати ефективні рішення під час здійснення науково-дослідної та професійно-педагогічної діяльності
ПРН 3	Здатність мислити аналітично та критично у процесі науково-дослідної діяльності.	<ul style="list-style-type: none"> - знання про особливості здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти; - знання про стратегії застосування аналітичного та критичного мислення; 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння здійснювати аналітичну діяльність у процесі науково-дослідної роботи та критично оцінювати її результативність; - уміння опрацьовувати та оцінювати джерела, застосовуючи стратегії аналітичного й критичного мислення; - уміння здійснювати аналітичну діяльність під

			час організації та реалізації освітнього процесу та критично оцінювати його результативність.
ПРН 4	Здатність застосовувати кращі освітньо-педагогічні практики у професійно-педагогічній діяльності.	- знання про сучасні світові та вітчизняні інноваційні освітньо-педагогічні практики, механізми їх застосування в умовах конкретного закладу освіти.	- уміння виявляти кращі сучасні освітньо-педагогічні практики; - уміння адаптувати інноваційні освітньо-педагогічні практики до потреб системи освіти в Україні; - уміння застосовувати інноваційні освітні практики в умовах конкретного закладу освіти.
ПРН 5	Здатність мотивувати учасників освітнього процесу до роботи в команді.	- знання про сутність мотивації, мотивацію учіння, теорії мотивації; - знання про цілі навчання та способи їх досягнення; - знання про методи організації командної роботи.	- уміння здійснювати діагностування ієрархії мотивів суб'єктів навчання; - уміння визначати стратегічні та тактичні цілі навчання; - уміння визначати ефективні способи досягнення цілей навчання; - уміння організовувати учасників освітнього процесу задля досягнення спільної освітньої мети.
ПРН 8	Здатність розв'язувати дослідницькі проблеми із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.	- знання основ етики організації і здійснення науково-дослідної діяльності та освітнього процесу; - знання принципів професійної етики та академічної доброчесності; - знання вимог законодавства щодо дотримання принципів професійної етики та академічної доброчесності в науковій та педагогічній діяльності.	- уміння дотримуватися етичних норм та принципу академічної доброчесності в процесі науково-дослідної та педагогічної діяльності; - уміння організовувати і здійснювати наукову діяльність та освітній процес з дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; - уміння стимулювати здобувачів освіти щодо дотримання норм професійної етики та академічної доброчесності.

ПРН 9	Здатність цінувати і пропагувати українську культуру та освіти, поважити мультикультурність.	<ul style="list-style-type: none"> - знання про традиції української національної культури та освіти; - знання про мультикультурність сучасного суспільства, толерантність та попередження виникнення конфліктних ситуацій 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти повагу, цінувати та пропагувати кращі традиції української національної культури й освіти; - уміння бути толерантним у сучасному мультикультурному суспільстві.
ПРН 10	Здатність використовувати когнітивні і практичні уміння, навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для моделювання й організації освітнього процесу з навчальних дисциплін, предметів та інтегрованих курсів у закладах освіти.	<ul style="list-style-type: none"> - знання історико-педагогічних особливостей та тенденцій розвитку методики навчання відповідно до предметних спеціальностей; - знання про ключові компетентності, що формуються у здобувачів освіти за результатами навчання; про наскрізні гнучкі уміння (soft skills). 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння визначати актуальні проблеми методичної науки та освітньої практики (відповідно до предметної освітньої галузі); - уміння створювати авторські методики на основі використання набутих когнітивних та практичних умінь, навичок, майстерності та інноваційності.
ПРН 14	Здатність організації партнерської (суб'єкт-суб'єктної) взаємодії в науково-дослідній діяльності та освітньому процесі.	<ul style="list-style-type: none"> - знання принципів партнерської взаємодії в науковій діяльності та освітньому процесі; - знання особливостей та етапів формування суб'єкт-суб'єктних відносин; - знання основних форм конструктивної взаємодії між дослідниками, учасниками освітнього процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння застосовувати механізми реалізації партнерської взаємодії між дослідниками, учасниками освітнього процесу, представниками громадських організацій; - уміння координувати та стимулювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію.
ПРН 16	Здатність використовувати спеціалізовані уміння та навички розв'язання проблем для виконання кваліфікаційної праці (дисертації) та презентації результатів власних наукових досліджень.	<ul style="list-style-type: none"> - знання психолого-педагогічних засад здійснення науково-дослідної діяльності; - знання про методики та технології аналізу предметної галузі з метою визначення проблем та розроблення механізмів їх розв'язання; - знання вимог до публікацій на здобуття наукового ступеня; - знання вимог до кваліфікаційної праці 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння визначати наукові проблеми в обраній освітньо предметній галузі; - уміння планувати етапи наукового дослідження; - уміння добирати оптимальний методологічний інструментарій, застосовувати методи педагогічного і міждисциплінарного дослідження; - уміння оформлювати результати дослідження

		<p>(дисертації), її структури, технології виконання та презентації отриманих наукових результатів.</p>	<p>в науковій публікації та супроводжувати їх подання до фахових видань, зокрема, таких, що входять до провідних міжнародних наукометричних баз;</p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння оформлювати кваліфікаційну працю (дисертацію) згідно з вимогами; - уміння презентувати ключові результати наукового дослідження.
--	--	--	---

У **результаті** вивчення дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу» здобувач повинен:

знати:

- ключові питання культурно-історичного розвитку України, перебіг освітніх подій й педагогічні феномени у їх історико-генетичному вимірі;
- сучасні теоретико-методологічні основи здійснення історичних реконструкцій з досліджуваної проблематики як інваріантного складника дисертаційної роботи;
- практичні вимоги до оформлення у дисертації історико-дослідницьких екскурсів, аргументованих висновків,
- технічні вимоги щодо використання джерел й виконання коректних посилань на джерела;

вміти:

- оперувати основним відомостями й фактами історії культурно-освітнього розвитку України у взаємозв'язку з всесвітньою, насамперед європейською історією освітніх процесів;
- обґрунтовувати власну наукову концепцію (гіпотезу, науковий підхід) дослідження, послуговуючись історичною аргументацією;
- характеризувати каузальні аспекти історико-освітнього процесу;
- розробити теоретико-історичний складник докторської роботи;

обґрунтовувати та проявляти ставлення:

- до історико-освітніх подій і фактів, педагогічних персоналій у визначенні перспективних тенденцій розгортання певних (відповідно до тематики власної дисертації) освітніх процесів в Україні.

Програма навчальної дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу» складається з одного модулю. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин / 1 кредит за ЄКТС.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви блоків (модулів) і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота
Тема 1. Всесвітній історико-освітній процес і вітчизняний історико-освітній процес як предмети історії освіти. Цивілізаційний підхід до тлумачення історії. Рівень загального, особливого й одиничного в історико-освітньому процесі (домодерна доба).	5	1	1	-	3
Тема 2. Рівень загального й особливого у світовому історико-освітньому процесі (модерна доба). Освітні процеси на українських землях. Роль особи у	6	1	2	-	3

розвитку освітніх процесів					
Тема 3. Вітчизняний історико-освітній процес і школа в Україні у постмодерну добу. Сучасні євроінтеграційні й глобалізаційні процеси в освіті та їх вплив на українську освітню галузь. Новітні наукові підходи до історико-освітніх досліджень	19	2	3	-	14
Всього годин	30	4	6	-	20

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назви тем лекцій	Кількість годин
1.	Всесвітній історико-освітній процес і вітчизняний історико-освітній процес як предмети історії освіти. Цивілізаційний підхід до тлумачення історії. Рівень загального, особливого й одиничного в історико-освітньому процесі (домодерна доба).	1
2.	Рівень загального й особливого у світовому історико-освітньому процесі (модерна доба). Освітні процеси на українських землях. Роль особи у розвитку освітніх процесів	1
3.	Вітчизняний історико-освітній процес і школа в Україні у постмодерну добу. Сучасні євроінтеграційні й глобалізаційні процеси в освіті та їх вплив на українську освітню галузь. Новітні наукові підходи до історико-освітніх досліджень	2
	Разом	4

Тема 1. *Всесвітній історико-освітній процес і вітчизняний історико-освітній процес як предмети історії освіти. Цивілізаційний підхід до тлумачення історії. Рівень загального, особливого й одиничного в історико-освітньому процесі (домодерна доба).*

Поняття про всесвітній історико-освітній процес. Поняття про локальну й велику цивілізації. Поняття про цивілізаційний, формаційний, антропологічний підходи до тлумачення історії. Типи цивілізацій (за А.Тойнбі, О.Шпенглером).

Періоди розвитку людства (різні підходи до періодизації суспільно-історичних процесів) й освіта. Поняття про домодерну, модерну й постмодерну добу розвитку освіти в світі. Роль релігії у поширенні освіти.

Релігія як рушій освітніх процесів на українських землях у княжу добу. Освітньо-виховні традиції українців у ХІУ-ХУ ст.

Тема 2. *Рівень загального й особливого у світовому історико-освітньому процесі (модерна доба). Освітні процеси на українських землях. Роль особи у розвитку освітніх процесів.*

Розвиток освітніх тенденцій в умовах локальних цивілізацій Західної Європи і США у модерну добу (Ренесанс, Просвітництво, індустріальне суспільство). Тенденції розвитку європейської й американської шкільної освіти на перетині ХІХ й ХХ ст.: трудова школа, школи вільного виховання, реформаторська педагогіка, педагогіка

прагматизму, формування ідей гуманістичної педагогіки (педологія, педагогічна психологія). Вік дитини.

Українці як самостійна культурно-історичної спільнота. Освітні традиції українців у ХУІ-ХУІІІ ст.: братські школи, Острозька академія, Києво-Могилянська академія. Значення спадщини Г.Сковороди для розвитку філософських засад української педагогіки. Розвиток педагогічних традицій в умовах локальної цивілізації імперської Росії. Громадський рух за національну українську школу на зламі ХІХ-ХХ ст.

Освітня політика перших українських урядів (1917-1919). Політика українзації у ранньорадянський період. Уніфікація української освіти і науки відповідно до радянської політико-освітньої доктрини (1930-1950 рр.).

Тема 3. Історико-освітній процес і школа в Україні у постмодерну добу. Сучасні євроінтеграційні й глобалізаційні процеси в освіті та їх вплив на українську освітню галузь. Новітні наукові підходи до історико-освітніх досліджень.

Особливості формування освітніх тенденцій у західному постіндустріальному суспільстві. Вплив НТР на освітню галузь. Проблеми модернізації педагогічних традицій великих цивілізацій Сходу. Школа й освіта в інформаційному суспільстві.

Уніфікаційні процеси в українській освіті і радянська політико-освітня доктрина (1960-1991). Тенденції розвитку освіти в Україні після здобуття незалежності.

Поняття про педагогічну діяльність, про організацію наукових досліджень в Україні, зокрема в НАПН України.

Поняття про мікроісторію й регіоналістику, інтелектуальну історію, історію повсякденності у вимірі сучасних досліджень освіти і педагогічної думки.

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назви тем семінарських занять	Кількість годин
1.	Історія освіти як наука. Історія освіти як невід’ємний складник будь-якого педагогічного дослідження. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (наукові терміни, поняття)	1
2.	Поняття «цивілізація». Цивілізаційний підхід до дослідження освітніх процесів. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (хронотоп, хронологічні межі, періодизація)	1
3.	Всесвітній історико-освітній процес (домодерна доба). Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (джерела і джерельна база)	1
4.	Європейський історико-освітній процес (модерна доба). Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (критика джерел, герменевтичний підхід)	1
5.	Світовий історико-освітній процес (постмодерна доба). Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (вимоги до творення наукового тексту, поняття про географічні межі дослідження)	1
6.	Педагогічні персоналії у розвитку української та зарубіжної освіти	1
	Разом	6

Тема 1. *Історія освіти як наука. Історія освіти як невід’ємний складник будь-якого педагогічного дослідження. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (наукові терміни, поняття)*

Питання для обговорення

1. Як співвідносяться всесвітній історико-освітній процес і вітчизняний історико-освітній процеси у просторі й часі, у вимірі предмета дослідження аспірантів.
2. Які завдання історії освіти як науки. Як вона співвідноситься з історичною наукою. Чи виконує історія освіти методологічну функцію.
3. Яка роль історико-педагогічних екскурсів (вступів) в освітньо-педагогічних дослідженнях аспірантів.
4. Розгляд теоретико-методологічних питань історико-освітнього складника докторського дослідження (наукові терміни, поняття, їх історичні трансформації і розвиток, авторські неологізми).

Тема 2. *Поняття «цивілізація». Цивілізаційний підхід до дослідження освітніх процесів. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (хронотоп, хронологічні межі, періодизація)*

Питання для обговорення

1. Чим зумовлена поява обґрунтування цивілізаційного підходу до опису історії. Чи він доцільний у розгляді історії освітніх процесів.
2. Чим можна пояснити значну увагу до розроблення періодизації історико-освітнього процесу, чи корисна вона для науково-педагогічного дослідження.
3. У чому полягає умовність будь-якої періодизації історичних процесів, зокрема й виокремлення у всесвітній історії освіти домодерної, модерної й постмодерної епох.
4. Розгляд теоретико-методологічних питань історико-освітнього складника дослідження (хронотоп, хронологічні межі, періодизація, періоди, етапи).

Тема 3. *Всесвітній історико-освітній процес (домодерна доба). Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (джерела і джерельна база)*

Питання для обговорення

1. Ключові події і явища всесвітнього історико-освітнього процесу у домодерну добу на прикладі великих цивілізацій.
 - 1.1. Близькосхідна цивілізація.
 - 1.2. Південноазійська цивілізація.
 - 1.3. Далекосхідна цивілізація.
 - 1.4. Західна цивілізація.
2. Визначні явища у розвитку освіти на українських землях (X-XIV ст.).
3. Розгляд теоретико-методологічних питань історико-освітнього складника дослідження (джерела і джерельна база, правила коректного використання джерел).
 - 3.1. Типи і види джерел.
 - 3.2. Джерельна база та її формування у дисертації.
 - 3.3. Вимоги до використання джерел (види цитувань, покликань).

Тема 4. *Європейський історико-освітній процес (модерна доба). Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (критика джерел, герменевтичний підхід)*

Питання для обговорення

1. Ключові події і явища європейського історико-освітнього процесу у модерну добу.
 - 1.1. Ренесанс і освіта.
 - 1.2. Освітні ідеї Просвітництва.

1.3. Освіта в умовах і викликах індустріального суспільства. Тенденції розвитку європейської й американської шкільної освіти на перетині XIX й XX ст.: трудова школа, школи вільного виховання, реформаторська педагогіка, педагогіка прагматизму, формування ідей гуманістичної педагогіки (педологія, педагогічна психологія). Століття дитини.

2. Українці як самостійна культурно-історичної спільнота.

2.1. Освітні традиції українців у ХУІ-ХУІІІ ст.: роль православної і католицької релігій у розвитку освіти на українських землях. Братські школи.

2.2. Острозька академія, Києво-Могилянська академія. Вплив українських релігійних просвітників на просвіту в Російській імперії ХУІІІ ст.

2.3. Розвиток освіти в умовах локальної цивілізації імперської Росії. Громадський рух за національну українську школу на зламі XIX-XX ст.

2.4. Освітня політика перших українських урядів (1917-1919).

2.5. Політика українізації у ранньорадянський період.

3. Розгляд теоретико-методологічних питань історико-освітнього складника дослідження (критика джерел, герменевтичний підхід).

Тема 5. *Світовий історико-освітній процес у постмодерну добу. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (вимоги до творення наукового тексту, поняття про географічні межі дослідження)*

Питання для обговорення

1. Ключові події і явища світового історико-освітнього процесу у постмодерну добу.

1.1. Освітні тенденції у західному постіндустріальному суспільстві. Вплив НТР на освітню галузь.

1.2. Проблеми модернізації педагогічних традицій великих цивілізацій Сходу.

1.3. Школа й освіта в інформаційному суспільстві.

2. Уніфікація української освіти і науки відповідно до радянської політико-освітньої доктрини (1930-1950 рр.).

3. Уніфікаційні процеси в українській освіті згідно з радянською політико-освітньою доктриною і зародження особистісно орієнтованої парадигми освіти (1960-1991).

4. Тенденції розвитку освіти в Україні після здобуття незалежності.

4.1. Національний вектор розвитку освіти незалежної України.

4.2. Євроінтеграційний вектор розвитку української освіти.

4.3. Дитиноцентрований вектор розвитку української освіти.

5. Теоретико-методологічні питання історико-педагогічного складника дослідження (вимоги до творення й оформлення наукового тексту, географічні межі дослідження).

Тема 6. *Педагогічні персоналії у розвитку української та зарубіжної освіти*

Питання для обговорення

1. Володимир Мономах і його «Повчання отрокам».

2. Значення спадщини Г.Сковороди для розвитку засад української педагогіки.

3. К.Ушинський як перший вітчизняний педагог-теоретик європейського рівня.

4. М.Драгоманов і Б. Грінченко : дискусії довкола детермінант української освіти наприкінці XIX ст.

5. С.Русова про засади української народної школи.

6. А.Макаренко – геній соціального виховання.

7. В.Сухомлинський і початок утвердження особистісно орієнтованої концепції шкільної освіти.

8. О.Захаренко й І. Ткаченко про проблеми сільської школи.

9. Роль Платона у розвитку ідей про освіту.
10. Конфуцій і виховання мудрого мужа.
11. Я.А. Коменський і становлення модерної шкільної освіти в Європі.
12. Роль Ж.Ж.Руссо і дитиноцентризм
13. Вітторіно да Фельтре і Й.Г.Песталоцці – зразки гуманістичного ставлення педагога до дитини.
14. Вплив Й.Ф.Гербарта на формування європейської шкільної парадигми.
15. Г.Кершенштайнер і школа праці.
16. Роль Дж. Дьюї і прагматизація цілей освіти.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу» спрямований на закріплення теоретичних знань і їх поглиблення, на набуття і удосконалення практичних навичок і умінь, що сприяє формуванню професійного світогляду майбутніх фахівців докторів філософії.

Самостійна робота поділяється на 7 тем (по 2 або 3 години кожна) відповідно до семінарських занять.

Кожна самостійна робота передбачає виконання письмового завдання.

Звітуватись за виконання самостійної роботи бажано під час відповідного семінарського заняття.

Матеріали, підготовлені письмово, здаються (надсилаються) викладачу на перевірку.

№ з/п	Назви тем самостійних робіт	Кількість годин
1.	Знакові події, явища, постаті в освіті у домодерну добу (у межах вибраної для вивчення певної позаєвропейської цивілізації).	3
2.	Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у домодерну добу.	3
3.	Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у модерну добу.	3
4.	Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у постмодерну добу.	3
5.	Знакові події, явища, постаті в українській освіті у домодерну і модерну добу.	3
6.	Знакові події, явища, постаті в українській освіті у постмодерну добу.	3
7.	Формування джерельної бази дослідження і опис різних типів джерел у тексті дисертації.	2
	Разом	20

Розгорнуте Пояснення щодо виконання самостійних робіт

1. «Знакові події, явища, постаті в освіті у домодерну добу (у межах вибраної для вивчення певної позаєвропейської цивілізації)». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в освіті домодерної доби (у межах вибраної для вивчення певної позаєвропейської цивілізації) й обґрунтувати їх значущість для поступу освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний

інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами й особами.

2. «Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у домодерну добу». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в європейській освіті домодерної доби й обґрунтувати їх значущість для поступу освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами й особами.

3. «Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у модерну добу». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в європейській освіті модерної доби й обґрунтувати їх значущість для поступу освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами й особами.

4. «Знакові події, явища, постаті в європейській освіті у постмодерну добу». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в європейській освіті у постмодерну добу й обґрунтувати їх значущість для поступу освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами й особами.

5. «Знакові події, явища, постаті в українській освіті у домодерну і модерну добу». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в українській освіті у модерну добу й обґрунтувати їх значущість для поступу вітчизняної (або світової) освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами й особами.

6. «Знакові події, явища, постаті в українській освіті у постмодерну добу». Вибрати (на свій розсуд) знакову подію (явище) і постать в освіті у постмодерну добу й обґрунтувати їх значущість для поступу вітчизняної (або світової) освіти (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на занятті). Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів).

Обов'язковим елементом виконання завдання є добір коротких автентичних цитат (2-3), пов'язаних з обраними феноменами і особами

7. «Формування джерельної бази дослідження і опис різних типів джерел». Письмова робота (аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал): укласти список з 25 джерел (за темою свого докторського дослідження), за вимогами до оформлення PhD дисертацій, до якого входили б первинні, вторинні, інтерпретаційні, інші джерела. Обґрунтувати, які типи джерел і чому (згідно з метою і завданнями Вашого дослідження) Ви увели до списку.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:
за типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- проблемний підхід у викладі знань;
- дослідницький;

відповідно до логіки пізнання:

- аналітичний;
- діалоговий;
- індуктивний;
- дедуктивний;

за основними етапами процесу:

- формування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка;

за системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- дискусія
- контроль та самоконтроль.

за джерелами знань:

- словесні – лекція, пояснення;
- наочні – демонстрація презентацій з тем.

за рівнем самостійної розумової діяльності:

- частково-пошуковий;
- дослідницький

Методи під час дистанційного навчання: телекомунікаційні (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, on-line консультації, самостійна робота здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії з використанням освітніх платформ (Zoom, Classroom, GoogleMeet) та месенджерів (Telegram, Viber).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль успішності засвоєння аспірантами навчального матеріалу здійснюється шляхом опитування й оцінювання знань під час семінарських занять, виконання аспірантами самостійної роботи, проведення і перевірки письмових контрольних тестувань.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Очікувані результати навчання, контрольні заходи та терміни виконання оголошуються на першому занятті в семестрі. Враховуються бали, набрані на заняттях та під час підсумкового контролю (заліку). При цьому обов'язково враховуються: присутність на заняттях та активність здобувача під час заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном чи іншими

пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін.

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них 85 балів здобувач може отримати впродовж роботи на семінарських і лекційних заняттях (впродовж семестру вивчення дисципліни), 15 балів – на заліку.

Схема нараховування балів з дисципліни подано у таблиці.

Таблиця

СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточне оцінювання, самостійна робота															Підсумковий контроль (залік)	Сума	
Т.1			Т.2			Т.3											
Л	С	С/р	Л	С	С/р	Л	С	С/р	С	С/р	С	С/р	С	С/р	С	С/р	
1	6	7	1	6	7	1	6	7	6	7	6	6	6	6	6	6	6
															15	100	

Скорочення: Л – лекція; С – семінар; С/р – самостійна робота.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій – у вигляді системи презентацій.
2. Методичні рекомендації з підготовки до семінарських занять з дисципліни «Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу».

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Адаменко О.В., Панасенко Є.Ф. Публікації й дисертації українських авторів з питань навчання школярів (др. пол. XX ст.): бібліограф. Показчик. Луганськ, 2013. 299 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти в Україні. Історія. К.: Либідь, 1998. 321 с.
3. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX ст.: монографія. К.: Богданова А.М., 2009. 406 с.
4. Бех І.Д. Виховання особистості. К.: Либідь, 2003. Кн.1 – 278 с; Кн.2. – 342 с.
5. Васькович Г. Шкільництво в Україні (1905-1920 рр.). *Мандрівець*. 1995. квітень 2(5). С.7-40. – Червень 3. С.3-41.
6. Ващенко Г. Український ренесанс XX століття. Торонто, 1953. 80 с.
7. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава, 1994. 192 с.

8. Ващенко Г. Хвороби в галузі національної пам'яті. К., 2003. 336 с.
9. Вовк Л.П. Громадсько-педагогічне сподвижництво в Україні: (Етапи і особливості). К.: ТОВ "Міжнародна фінансова агенція", 1997. 211 с.
10. Год Б. Виховання в епоху європейського Відродження. Полтава: АСМІ, 2004. 464 с.
11. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. К. - Вінниця, 2008. 278 с.
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2- вид. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
13. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки. К.: А.П.Н., 2002. 224 с.
14. Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителів в Україні (XIX - перша третина ХХ ст). К.: ІЗМН, 1998. 328 с.
15. Державна національна програма "Освіта": Україна ХХІ століття. Київ, 1994.
16. Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія / [Сухомлинська О. В., Дічек Н. П., Березівська Л. Д., Гупан Н. М., та ін.]; НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ : Пед. думка, 2013. – 637 с.
17. Дічек Н. П. Освітня політика в добу незалежності України в особах: В. Г. Кремень.
Sozioökonomische und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung : kollektive Monographie in 2 Bänden / Hrsg. von Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Professor Yu. V. Pasichnyk. Shioda Gmb H, Steyr (Austria), 2018. В. 2. Р. 387–399. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/714605/>.
18. Дічек Н. П. Психолого-педагогічні моделі особистісно орієнтованого виховання (період незалежності України). *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26 (1–2019). Ч. 1. С.70–78. DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–1.70-77 URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715816>
19. Дічек Н. П. До проблеми змісту шкільної освіти: Е. Д. Гірші і «Базові знання» (Core Knowledge). *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 27. Ч.2. С. 368-374. DOI: 10.32626/2309-9763.
20. Дічек Н.П. Стратегія і тактика державної політики незалежної України у галузі загальної середньої освіти. *Освітологія*. 2020. Вип. 9. С.46-60. URL: <http://osvitologia.kubg.edu.ua/potochnij-vipusk-2019.html?showall=&start=6> <https://lib.iitta.gov.ua/722269/>
21. Дічек Н. П. Зіставно-порівняльний підхід у сучасній англійській мові: Дж. Дьбю і А. Макаренко
22. Енциклопедія освіти / НАПН України; голов. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2021.
23. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник для студентів пед. ВНЗ. 3-є вид. К.: В-во Ліра-К, 2016. 608 с.
24. Зайченко І. В. Педагогічна концепція С.Русової. 2-е вид. Чернігів, 2000. 234 с.
25. Закон України «Про вищу освіту» (2016). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
26. Закон України «Про загальну середню освіту». *Освіта*. 1997. 27 серпня.
27. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
28. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
29. Збірник законодавчих і нормативних актів про освіту. Київ, 1994. Вип.1-5.
30. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). *Пед. газета*. 2002. № 1, січень
31. Концепція національного виховання. *Освіта*. 1994. 26 жовтня.

32. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Додаток до наказу МОН України від. 16.06.2015р. № 641. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
33. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посібник для педагогічних навчальних закладів Тернопіль, 1996. 431 с.
34. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: курс лекцій: навч. посіб. Тернопіль, 1994. 404 с.
35. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. К.: Пед. думка, 2009. 520 с.
36. Кремень В.Г. Людина як суб'єкт творчої діяльності: інноваційний аспект. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. №9-10. С. 6-10.
37. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум. Вид. перероб. К.: Грамота, 2010. 576 с.
38. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія. К.: Пед. думка, 2012. 368 с.
39. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990.
40. Кузь В.Г., Ю.Д.Руденко, О.Т.Губко Українська козацька педагогіка і духовність. Умань, 1995.
41. Лікарчук І.Л. Професійно-технічна освіта України: історичний шлях і перспективи: монографія. К.: Педагогіка, 1999.
42. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні. К., 1994.
43. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки. К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1998. 356с.
44. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія / [упоряд.: Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек, Л. В. Пироженко, Н. С. Побірченко, Т. О. Самоплавська, О. В. Сухомлинська]. Київ : Наук. світ, 2003. 418 с.
45. Марочко В., Г.Хілліг. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941). К.: Наук.світ, 2003.302с.
46. Нариси з історії новаторських навчально-виховних закладів України (кінець XIX-XX ст.): навч. посібник для студентів. Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНПУ", 2010. 678 с.
47. Нариси історії українського шкільництва (1905-1933 рр.): навч. посібн. /за ред. О.В.Сухомлинської. К: Заповіт, 1996. 302 с.
48. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
49. Нова Українська школа (2017). URL: -ukrainska-shkola-compressed.pdf
50. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу.К.: Абрис, 1991. 272 с.
51. Освітні реформи : місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огневю'ка. К. : ТОВ «Вид. підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. 460 с.
52. Педагогічний словник/ за ред. акад. М.Д.Ярмаченка. К.: Пед. думка, 2001. 502 с.
53. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X - поч. XX ст.): нариси /за ред. М.Ярмаченка. К.: Рад.шк., 1991. 384 с.
54. Сірополко С. Історія освіти в Україні. К.: Наук. думка, 2001. 912 с.
55. Сисоєва С., Кристопчук Т. Освітні системи країн європейського союзу: загальна характер-ка: навч. посіб. Рівне, 2012. 352 с.
56. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, 1997. 187 с.
57. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. К.:ІЗМН, 1998. 234 с.
58. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її істор. розвитку. К.: Наук. думка. 1974.

59. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х т. / за ред. О.Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. Т.1. – 621 с. Т.2.550 с.
60. Ярмаченко М.Д. Академія педагогічних наук України : п'ятиріччя становлення і розвитку. К.: Пед. думка, 2002. 216с.
61. Ярмаченко М.Д. Реформування освіти та педагогічної науки в Україні. Інститут педагогіки: погляд через роки / Ред. колегія. К.: Пед. думка, 2002. 216 с.

Додаткова

1. Ваховський Л. Ц. Методологія досліджень історико-пед. процесу: постановка проблеми. *Шлях освіти*. 2005. №2. С. 7-11.
2. Васянович Г.П. Морально-правова відповідальність педагога (теоретико-методологічний аспект): [Монографія]. 2-е вид. К. - Л., 2002. 232 с. (Ін-т пед. і псих. проф. освіти АПН України).
3. Гончаренко С. Наука і навчальний предмет. *Шлях освіти*. 2006. № 1. С. 8-14.
4. Гончаренко С., Кушнір В., Кушнір Г. Методологічні знання як виявлення фундаменталізації професійної підготовки вчителя. *Шлях освіти*. 2007. №3. С. 2-8.
5. Дічек Н. П. Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки. *Шлях освіти*. 2001. №4. С. 15-20.
6. Дічек Н. П. Герменевтика і діалогізм як засади оновлення методологічної бази історико-педагогічних досліджень. *Проблеми сучасної педагогічної освіти : сер. : педагогіка і психологія*:зб. Статей : вип. 10. -Ч. 1. Ялта: РВВРВНЗКГУ, 2006. С. 164-171.
7. Дічек Н.П. А. Макаренко і світ: аналіз англомовних студій : монографія. К. : Науковий світ, 2005. 308 с.
8. Дічек Н.П. Методологічні аспекти модернізації вітчизняних історико-педагогічних досліджень. *Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 67-75.
9. Дічек Н.П. Рецепція в порівняльно-педагогічних та історико-педагогічних дослідженнях: методологічні аспекти. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 2. С. 78-87.
10. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
11. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисосєва; 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
12. Жуковський В. Морально-етичне виховання в історії американської школи. Острог, 2002.428 с.
13. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови / методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засєкіної : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. – 296 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-983-360-0-2022-70>
14. Іванко А.Б. Освітня діяльність та педагогічна спадщина І.Г.Ткаченка. Кіровоград:ПП. Поліграф-Терція, 2004. 188с.
15. Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки. Тернопіль: Джура, 2005. 440 с.
16. Красовицький М.Ю. На власні очі: Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки. К.: Пед. думка, 1998.198 с.
17. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. 448 с. (До 25-річчя незалежності України). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/166230/>.
18. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови); за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/>.

19. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>.
20. Освіта та культура демократії / Кірстен А. Гансен, Роксейн К. Кауфман та Стефен Сейфер; Вступне сл.: Вацлав Гавел; Передм.: Пем Коглін і Ліз Ларант; Перекл. з англ. Л.: Галицька видавнича спілка, 2001. 152 с.
21. Освітні технології / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська. К., 2001. 256 с.
22. Побірченко Н. Педагогічна і просвітницька діяльність українських громад у 2-й пол. XIX- на поч. XX ст.: у 2-х кн.: монографія.-К.: Наук, світ, 2000. 307 с.
23. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-і рр. XX ст. - поч. XXI ст.): монографія. Суми: Поліграф, 2004. 525 с.
24. Савченко О. Я. Цілі і цінності реформування сучасної школи. *Шлях освіти*. 1996. № 1. С. 20-24.
25. Топузов О. М. Євроінтеграційний поступ освіти України: стратегічні орієнтири. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 28 травня 2020 р. / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України ; за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ ; Біла Церква : Авторитет, 2020. С. 109–110.
26. Тхоржевська Т.Д. Православне виховання в історії педагогіки України: монографія. К., 2005. 412 с.
27. Українська етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / За ред. акад. В. Кононенка. Івано-Франківськ, 2005. 509 с.
28. Lokshyna Olena, Topuzov Oleg. COVID-19 and education in Ukraine: Responses from the authorities and opinions of educators. *Perspectives in Education*, Vol. 39 No. 1 (2021): COVID-19 special issue: Opportunity to rethink and restructure education in the world / COVID-19 and the impact on basic and special education. P. 207-230. DOI <https://doi.org/10.18820/2519593X/pie.v39.i1.13>
29. Topuzov O. Educational partnership in the system of general secondary education: concept and content. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 3. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-3-5-13>
30. Topuzov, O., Lokshyna, O. Education at war: international experience and achievements of Ukraine. *Професійна і неперервна освіта. Edukacja zawodowa i ustawiczna. Professional and lifelong education*. Rocznik Naukowy Polsko – Ukraiński. nr 7/2022.

УДК 431.57(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 12 від «31» серпня 2022 р.).

Дічек Н. П. Становлення і розбудова української освіти у контексті цивілізаційного підходу. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / Н. П. Дічек. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 22 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-699-5-2023-22>

ISBN 978-966-644-699-5

Рецензенти:

Головко М.В., доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України;

Гоголь Н.В., доктор педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

© Інститут педагогіки НАПН України, 2023 рік

© Педагогічна думка, 2023 рік

© Дічек Наталія Петрівна, 2023 рік